

in battles during the Brussilov offensive and futile battles in the «Kovel deadlock», where the total number of all losses of the tsarist army exceeded 1 million people. These were some of the heaviest and bloodiest battles of the First World War. We also managed to find out that the residents of Mykolayivka also suffered a few losses in the Korytinsky Forest, near Dubny, on the Carpathian Heights, near Kovno, near Marasesti, Galich, and in Stryi.

By 1914, the number of residents of Mykolayivka village in Bakhmut uyezd exceeded 1200 people. According to the analysis of numerous written sources, among the residents, at least a quarter of the total population was mobilized. Of these, it was found that 70 men were either wounded or killed. For comparison, during the Second World War, about 350 villagers were mobilized to the front, of whom 50 were killed, 51 were missing, and many returned disabled. Two wars, and between them famine and repressions, caused irreversible demographic losses, which led to a sharp decline in birth rate. By the beginning of the XXI century, the village, founded in the XVIII century by Sloboda Cossacks and Serbian settlers, had already 403 inhabitants, and in 2022 it was completely destroyed during the Russian invasion of Ukraine.

Сергій АДАМОВИЧ
(Івано-Франківськ)

ПЛАН УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ДЕСАНТУ НА КУБАНЬ ВОСЕНИ 1914 р.: НЕРЕАЛІЗОВАНИЙ ШАНС

Одним із значущих проєктів, який не вдалося реалізувати наддніпрянським політемігрантам з Союзу визволення України (СВУ) став план висадки восени 1914 р. українського десанту з допомогою турецьких військ на Кубань з ціллю підняття повстання проти російського царату і здобуття незалежності України.

Сергій Адамович – д.і.н., професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника.

На початку осені 1914 р. в Стамбулі діяч СВУ М. Меленевський встановив зв'язки з військовим командуванням Туреччини, з керівником німецької військової місії в Туреччині генералом Л. фон Сандерсом, грузинськими політиками, представниками німецьких дипломатичних кіл. Він довідався, що зі вступом Туреччини у війну плануються повстанські акції на Кавказі, і запропонував підняти український визвольний рух на заселеній українцями Кубані, а також в районі Одеси.

До кінця вересня 1914 р. Союз розробив план безпосередніх військових дій проти Росії. 4 жовтня 1914 р. Міністерство закордонних справ Австро-Угорщини схвалило план повстання, підготовлений Союзом, а 9 жовтня 1914 р. повідомило австрійського посла в Туреччині І. Паллавічіні про підтримку дій представників СВУ.

Для організації повстання планувалася висадка експедиційного корпусу, до складу якого мали ввійти 400 січових стрільців і 100 військовополонених-українців з німецько-австрійських таборів. Для здійснення плану СВУ створив під керівництвом М. Меленевського спеціальну групу зі співробітників Союзу. У цей час відбувалася активна підготовка до вислання агітаторів в Україну, існував навіть план перенесення штаб-квартири СВУ з Відня до Стамбула.

Ще 25 серпня 1914 р. СВУ видав відозви “Союз визволення України і турецький народ” та “Україна і Туреччина”. Пізніше група М. Меленевського опублікувала звернення до солдатів російської армії із закликом відмовитися від участі у війні проти турків: “Солдатам русской армии”, “Солдате – озирнись”, а також відозву Парвуса “Борьба против царизма”. Турецькою мовою було надруковано відозву до турецьких солдатів на Кавказькому кордоні, в якій розповідалося про Україну і Союз визволення України.

Керівником експедиційного корпусу планувалося призначити полковника С. Шептицького, брата митрополита А. Шептицького. Ідея творення українських військових частин для українсько-турецького десанту стала відомою серед січового стрілецтва, активно обговорювалася на засіданнях Української боевої управи (УБУ) і Головної української ради. Командант УССів М. Галушинський у листопаді 1914 р. отримав наказ сформувати для майбутньої військової акції загін із 400 добровольців.

За ініціативою В. Темницького УБУ підготувала “Умови Бойової Управи УСС для організації походу Українських Січових Стрільців і турецької армії проти Росії”, які передбачали на визнання Центральними державами Української державності, будівництво української армії і встановлення національної адміністрації на відвоєнованих українських територіях.

28 листопада 1914 р. проект десанту було обговорено на засіданні УБУ. Тим часом СВУ вдалося набрати необхідну кількість добровольців, але вони не були навчені вести партизанську боротьбу; серед січових стрільців 230 осіб виявили бажання взяти участь в операції. Російська влада також володіла інформацією про українсько-турецький десант. Зокрема, департамент поліції надіслав у жандармські управління повідомлення про те, що “турецький комітет в згоді з німецьким послом в Константинополі прагне організувати повстання в Україні”, простежувалася також діяльність М. Меленевського в Туреччині.

Однак у листопаді 1914 р. турецький військовий міністр Енвер-паша домігся, щоб перекинення експедиційних військ було призупинено. Він погоджувався надати транспортні засоби для перевезення десанту через Чорне море за умови, що 500 українців під керівництвом австрійських офіцерів без турецької підтримки спробують підняти повстання на Північному Кавказі. Пізніше, 15 серпня 1915 р. СВУ підготував для німецьких урядовців аналітичну довідку, в якій сам визнав, що створення самостійної української держави з південних областей Росії є неможливим.

Однак, незважаючи на те, що план висадки десанту на Північному Кавказі так і не був реалізованим, дії політемігрантів посилити увагу Австро-Угорщини до УССів і отримали широкий розголос у стрілецьких колах. Крім того, попри нереалізованість, ідея підняття повстання на українській Кубані, служила цілі досягнення незалежності і соборності України.